

UČITELJEVA AVTONOMIJA

Avtor: T. Č.

Razredni pouk, 1. Letnik

AVTONOMIJA...

- avtonomija -e ž (i) samostojno upravljanje določenega ozemlja v okviru države, samouprava: doseči, imeti, izgubiti avtonomijo; politična avtonomija dežele / univerzitetna avtonomija // knjiž. neodvisnost, samostojnost: zagotovljena je avtonomija osebnosti; avtonomija umetniškega ustvarjanja

AVTONOMNOST UČITELJA V TEORIJI

Avtonomijo učitelja določajo dejavniki:

- stopnja decentralizacije šole,
- organizacija šolskega dela v danih pogojih,
- ravnateljev način dela

Avtonomen učitelj je:

- svoboden pri izbiri metod, oblik in sredstev vzgojno-izobraževalnega dela,
- učencu nudi sodelovanje pri izbiri in načrtovanju vsebine pouka.

Svoboda pa je tudi v tem primeru omejena, saj je učitelj odgovoren za rezultate svojega dela – znanje učencev, njihovo motivacijo za delo, izbrane metode in oblike dela.

ZNAČILNOSTI:

- neodvisnost od avtoritete
  - prepričanost v svojo strokovno znanje
  - kompetentnost, sposobnost upoštevanja potreb in interesov staršev
  - kreativnost v ustvarjanju in uresničevanju medsebojnih odnosov
  - partnerstvo v timu, s starši, z ravnateljem...
- Za avtonomijo učiteljev je v prvi vrsti potrebno, da je avtonomija zakonsko omogočena oz. da šolski sistem dopušča učiteljem uresničevanje avtonomije.
  - Avtonomijo učitelja lahko prepoznamo, če učitelj zavestno izbira in odloča o vrednotah, postopkih, prioritetah v odnosu s starši.

ZAKAJ JE AVTONOMIJA UČITELJEV POMEMBNA ?

- Raziskave življenjepisov učiteljev so pokazale, da so bili starejši učitelji, ki so se angažirali v reformnih projektih (delali so po naprej predpisanih vzorcih in metodah), pogosto zagrenjeni in resignirani. Učitelji, ki pa so pri svojem delu improvizirali, si za svoj pouk izmišljevali novosti in si prizadevali za eksperimente v učilnici, pa so še po več kot dvajsetih letih z veseljem opravljali svoj poklic.

POLOŽAJ UČITELJA V ŠOLI

Učitelj se izkazuje oziroma nastopa v šoli v treh položajih:

- kot uslužbenec,
- kot strokovnjak,
- kot oseba in osebnost.

Vsak od teh položajev je tesno povezan z določeno vrsto odgovornosti (kakšna odgovornost se pojavlja za posameznim položajem, komu je odgovoren in kaj ga veže). Tako ločimo:

a) pogodbeno odgovornost, ki se povezuje z položajem učitelja kot uslužbenca

b) profesionalno odgovornost, ki je povezana s položajem učitelja kot strokovnjaka

c) moralno odgovornost - se izraza predvsem v neposrednem odnosu do staršev in podrejenih - učencev, nad katerimi ima učitelj po eni strani moč - vertikala, po drugi pa prihaja z učencem v odnos, kot človek s človekom - horizontala).

***UČITELJ KOT USLUŽBENEC**

Učiteljem je dan položaj zaupanja s strani družbe, da spodbujajo razvoj mladine v produktivne, pozitivne in sodelujoče državljane. Družba ima vrednote, standarde obnašanja in poglede, ki jih mora šola prenesti otrokom.

***UČITELJ KOT STROKOVNJAK**

Učitelj mora biti vedno na tekočem o snovi in o spreminjanju šolske situacije. Potrebna je torej vsestranska ocena stvari in na podlagi tega podano strokovno mnenje. Ravno ti razlogi pa določajo posebnosti avtonomije učitelja, njegove pravice in dolžnosti. Prvi pogoj, ki je potreben, da se avtonomija učitelja lahko sploh razvije, je zaupanje v njegove sposobnosti, osebnostne kvalitete. To pa pomeni, da se lahko učitelju prepusti odločanje o vseh tistih stvareh, ki ne rušijo bistvenih načel enotnosti šolskega sistema.

UČITELJ KOT OSEBA IN OSEBNOST:

Čeprav učitelji nimajo popolnoma iste odgovornosti pri skrbi za otroke kot starši, pa imajo vendarle, ob varnem in zdravem okolju razreda, še moralne, etične in zakonske obveznosti. Ob vsem tem pa je njihova naloga še skrb za formalno izobraževanje. Otroke morajo naučiti znanja in veščin, da bi se ti lažje znašli v družbi.

Učiteljeva naloga je v prvi vrsti, da spozna, da ima pred sabo otroka, čigar osebnost je v fazi nenehnega spreminjanja in oblikovanja. Zato je potrebno, da dela v korist učenca in teži za tem, da ponudi učencu to, kar je v njegovi moči.

ZAKAJ UČITELJI NISO IMELI AVTONOMIJE ŽE OD NEKDAJ?

- V zadnjih desetletjih 18. stoletja, ko se je po Evropi začel razvoj množičnega izobraževanja, je vladalo mnenje, da je kakovost v šoli mogoče zagotoviti le z zunanjimi spodbudami, ukrepi in nadzorom nad delom šole. Največja težava pa je bila neusposobljenost učiteljev za začetek množičnega izobraževanja. To težavo je država premostila tako, da je poleg splošnih ciljev in organizacije šolanja, vsebine pouka in pogojev dela predpisovala natančno tudi proces poučevanja
- Učitelj je bil v tem primeru le »izvajalec« predpisov s strani države.

AVTONOMIJA UČITELJEV PRI IZBIRI UČBENIKOV

Stari *Pravilnik* v 10. členu pravi takole:

- »Šola vsako leto najkasneje do konca meseca maja evidentira potrebe po učnih gradivih, ki jih bodo učitelji uporabljali pri pouku v prihodnjem šolskem letu in izdela seznime. Vodstva šol morajo vsako leto najkasneje do 25. junija pisno obvestiti vse udeležence izobraževanja, katera učna gradiva bodo ti uporabljali v naslednjem šolskem letu.«

Novi *Pravilnik* pa prinaša naslednjo spremembo:

- »10. člen se spremeni tako, da se glasi: Izbor učbenikov za prihodnje šolsko leto predlaga ravnatelju strokovni aktiv učiteljev, ki poučuje predmete, pri katerih se bo posamezni učbenik uporabljal, najkasneje do 1. marca tekočega šolskega leta. Ravnatelj o izboru učbenikov odloči najkasneje do 31. marca tekočega šolskega leta.

Strokovni aktiv učiteljev predlaga ravnatelju seznam delovnih zvezkov in drugih učnih gradiv, ki jih bodo učitelji in udeleženci izobraževanja uporabljali pri pouku v prihodnjem šolskem letu, najkasneje do 1. junija tekočega šolskega leta. Ravnatelj pridobi pisno soglasje sveta staršev za skupno nabavno ceno delovnih zvezkov in drugih učnih gradiv za posamezen razred oziroma letnik šole, najkasneje do 10. junija tekočega šolskega leta, nato določi seznam delovnih zvezkov in drugih učnih gradiv, najkasneje do 15. junija tekočega šolskega leta. [...]«

OSEBNE IZKUŠNJE UČITELJEV Z NJIHOVO AVTONOMIJO

Anonimni učitelj iz osnovne šole Prule v Ljubljani je zapisal o avtonomiji takole:

Kot učitelj čutim več **avtonomije** pri izvajanju pouka v naslednjih primerih:

- > sam se odločam, kateri učbenik bom izbral, kateri delovni zvezek (če bom sploh katerega)
- > sam se odločam o oblikah in metodah dela v razredu
- > predlagam aktivnosti pri interesnih dejavnostih
- > prostovoljno se odločam za sodelovanje pri različnih projektih
- > sam izbiram seminarje in študijske skupine
- > prispevke v obliki člankov pišem brez vpliva strokovnih sodelavcev in nadrejenih

V vlogi učitelja v razredu se počutim dobro, verjamem pa, da si moraš avtonomijo, avtoriteto in spoštovanje izboriti predvsem sam.

- **Heteronomijo** – utesnjenost čutim predvsem v »upravnih postopkih«, ki smo jih učitelji deležni v zadnjem času:
  - uvrstitev poklica učitelja med javne uslužbence nas je degradirala na raven birokrata, ki glavino svojega dela opravi tekom uradnega delovnega časa v pisarni in ne v razredu!? Učitelji se moramo ukvarjati z birokratskim dokazovanjem svojega dela (preštevanje delovnih in pedagoških ur, ki smo jih »dolžni« v letni fond manjkajočih ur, obvezna mesečna oddaja pregledne evidence opravljenega dela in dejavnosti)
  - s strani države ni enotnih navodil glede vodenja tovrstnih evidenc, zato je vsaka šola oz. ravnatelj »avtonomen«, ima svoja merila
  - v slučaju kršitev pravilnika o pravicah in dolžnostih učenca v osnovni šoli postane učenec – kršitelj dobesedno »stranka v upravnem postopku«

...TO BI BILO

TO IZ MOJE

STRANI...

P.S.: podrobneje vam lahko razložim na govornih urah...

NALOGE ZA ŠTUDENTE

1. NALOGA

Kakšno je vaše mnenje o spremembi 10 člena v Pravilniku o učbeniškem skladu, ki sem ga predstavil v seminarski nalogi? Se vam zdi sprejemljivo da o učbenikih in delovnih zvezkih, ki jih učenci uporabljajo v šoli odločajo deloma tudi starši? Ali naj bi bila to le učiteljeva strokovna odločitev, saj je on tisti, ki otroke uči in jih bo tudi učil iz učbenikov

2. NALOGA

Predstavljajte si da ste starš in da vaš otrok obiskuje prvo triado osnovne šole. Učitelj že pred začetkom šolskega leta pove, da on pri pouku daje veliko poudarka na lastni avtonomnosti in da se ne ozira veliko na učni načrt! Torej bo pouk skozi večino leta potekal tako kot si bo učitelj zamislil? Učitelj pa je zelo povezan z ravnateljem šole in skupaj tvorita nerazdružljivi dvojček!

Kako bi vi kot starš reagirali? Bi otroka vpisali k takšnemu učitelju? Bi se pogovorili z učiteljem da naj le dela po učnem načrtu! Bi otroka morda prepisali na kakšno drugo šolo?

3. NALOGA

Kaj pa vaše izkušnje z učiteljevo avtonomijo? So vaši učitelji bodisi v osnovni šoli bodisi v srednji šoli bili pri pouku avtonomni, ali so vedno delali točno tako kot je bila snov zaporedoma napisana v učbeniku? So kakšno snov dodali od drugod, kakšen članek ali kaj podobnega?